

ภาวะบวมน้ำเหลือง (Lymphedema)

คือ การคั่งค้างสะสมของน้ำเหลืองชั้นใต้ผิวหนัง เนื่องจากทางเดินน้ำเหลืองบริเวณที่ใกล้เคียงอุดตันหรือถูกทำลายลง ซึ่งเกิดขึ้นได้หลายอวัยวะ เช่น บริเวณแขน ขา อวัยวะเพศ เป็นต้น

สาเหตุ

1. พันธุกรรม
 2. เกิดขึ้นภายหลังเหตุการณ์ต่างๆ เช่น
 - ภายหลังจากการผ่าตัดที่ต้องตัดต่อมน้ำเหลืองบริเวณนั้นออกไปด้วย เช่น การผ่าตัดมะเร็งหรือเนื้องอกบริเวณปากมดลูก เต้านม หรืออวัยวะอื่น
 - ภายหลังได้รับการฉายรังสีบริเวณใกล้เคียง
- ขาหนีบ หรือรักแร้
- ผิวหนังเกิดภาวะติดเชื้อและอักเสบรุนแรง (Cellulitis , Erysipelas) บ่อยๆ
 - ได้รับอุบัติเหตุเป็นแผลลึก
 - เกิดจากหนองพยาธิฟิลาเรีย ซึ่งมีอยู่เป็นพาหะ
 - การใช้ผ้ายัด ผ้าตึงรัดแขนหรือขาอย่างไม่เหมาะสม
 - แขน ขา ไม่ได้เคลื่อนไหวเปลี่ยนอิริยาบถ เนื่องจากเป็นอัมพาต นั่งพับเพียบหรือขัดสมาธิเป็นเวลานานๆ

การดำเนินและความรุนแรงของโรค

ขึ้นอยู่กับความเสียหายของหลอดน้ำเหลืองและเนื้อเยื่อข้างเคียง

- ระยะที่ 0 ไม่แสดงอาการใดๆ
- ระยะที่ 1 มีอาการบวมเมื่อใช้นิ้วกดแล้วเป็นรอยบุ๋มและยุบบวมเองได้ มักเริ่มบวมที่ตาตุ่ม หลังมือหรือข้อมือ
- ระยะที่ 2 ผิวหนังมีความผิดปกติ เริ่มมีการสะสมของพังผืดใต้ผิวหนังมาก ทำให้เนื้อแข็งกว่าปกติแต่ยังคงนุ่ม อาการบวมลดลงบ้างตอนเช้า
- ระยะที่ 3 ผิวหนังมีสีคล้ำและหนาขึ้น
- ระยะที่ 4 มีพังผืดสะสมใต้ผิวหนังมาก หากปล่อยทิ้งไว้อาจเกิดการอักเสบติดเชื้อใต้ผิวหนังและเชื้ออาจกระจายเข้าสู่กระแสเลือด

ภาวะบวมน้ำเหลือง สามารถป้องกันและดูแลตัวเองได้ โดย

1. รักษาความสะอาดอวัยวะที่บวมเป็นพิเศษ เพื่อป้องกันการติดเชื้ออักเสบ ทาครีมบำรุงผิวหรือ ทาคาลาไมด์โลชั่นแก้คัน เมื่อมีอาการคันห้ามเกา เพราะอาจเกิดแผลถลอก
2. ยกอวัยวะที่บวมให้สูงกว่าระดับหัวใจ เพื่อช่วยให้น้ำเหลืองที่คั่งคือนกลับสู่ร่างกาย
3. งดอาหารเค็มและอาหารไขมันสูงเพราะเกลือที่มากเกินไป จะทำให้ร่างกายบวม น้ำ ส่วนไขมันจะไปพอกสะสมบริเวณที่น้ำเหลืองคั่ง

4. การพันผ้ายัด (Elastic Bandage) ให้ตึงพอดี หรือสวมถุงน่อง (Stocking) ที่กระชับพอดีตลอดเวลา ถอดออกเฉพาะเวลาอาบน้ำ
5. ห้ามฉีดยาหรือวัดความดันโลหิตแขนข้างที่บวม
6. ห้ามเล็มหรือตัดผิวหนังและเล็บจนเกิดบาดแผลที่มือหรือเท้าข้างที่บวม
7. ใช้เครื่องโกนขนไฟฟ้าแทนการใช้มีดโกนเมื่อโกนขนใต้รักแร้ของแขนข้างที่บวม
8. หลีกเลี่ยงการใส่เครื่องประดับที่คับแน่น
9. ห้ามอบเซาว์น่าหรือถูกความร้อนมากๆ

การผ่าตัดด้วยเทคนิคทางจุลศัลยกรรม (Supermicrosurgery) ด้วยกล้องจุลทรรศน์กำลังขยายสูง คือ

1. ผ่าตัดเปลี่ยนทางเดินน้ำเหลืองเข้าหลอดเลือดดำบริเวณที่ผ่าตัดโดยตรงจึงไม่กระทบส่วนที่เคยได้รับบาดเจ็บ
2. บาดแผลผ่าตัดเล็กและเสียเลือดน้อย ลดภาวะแทรกซ้อนต่างๆ เช่น แผลติดเชื้อ แผลแยกหรือเลือดคั่ง เป็นต้น
3. รับการผ่าตัดภายใต้การดมยาสลบหรือเพียงการฉีดยาเพื่อระงับปวดระหว่างผ่าตัด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของแพทย์ต่อผู้ป่วยแต่ละราย

4. กรณีที่ผ่าตัดภายใต้การดมยาสลบ
พักฟื้นในโรงพยาบาลเพียง 1-2 วัน

5. กรณีที่ผ่าตัดด้วยการฉีดยาเพื่อระงับปวด
ระหว่างผ่าตัด สามารถกลับบ้านได้

การเตรียมความพร้อมก่อนเข้ารับการผ่าตัด

1. รับการตรวจร่างกายโดยแพทย์ เพื่อ
ประเมินสาเหตุและระดับความรุนแรงของโรค
2. การตรวจทางรังสีเพื่อหาตำแหน่งอุดตัน
ของทางเดินน้ำเหลือง
3. การตรวจความพร้อมของร่างกายก่อนเข้า
รับการผ่าตัดในกรณีต้องได้รับการดมยาสลบ เช่น
ตรวจเลือด คลื่นหัวใจ เอ็กซเรย์ปอด เป็นต้น
4. การงดยาบางชนิด

ขั้นตอนการผ่าตัด

1. ทำการระงับความรู้สึกด้วยการฉีดยาชา
หรือดมยาสลบ
2. เปิดแผลผ่าตัดยาวประมาณ 3-4
เซนติเมตร
3. เชื่อมต่อทางเดินน้ำเหลืองเข้าหลอดเลือด
ดำ ประมาณ 3-4 ตำแหน่ง ด้วยเครื่องมือผ่าตัด
ร่วมกับการใช้กล้องจุลทรรศน์กำลังขยายสูง

การดูแลตนเองภายหลังการผ่าตัด

1. สามารถทำกิจวัตรประจำวันได้ตามปกติ

2. ผู้ป่วยจะต้องพันผ้ายืดหรือใส่ถุงน่อง
ภายหลังผ่าตัดประมาณ 1 เดือนและทำต่อเนื่องอีก
6-12 เดือน

3. ควรปฏิบัติตัวตามคำแนะนำของแพทย์
ถ้ามีอาการผิดปกติ เช่น แผลเขียวช้ำ เลือดคั่ง แผล
ติดเชื้อ ควรมาพบแพทย์ก่อนวันนัดหมาย

จัดทำโดย

นางสุรัตน์ เฉลิมจิตต์
นางสาวกุลรดา ใหม่เป็ง
งานการพยาบาลผ่าตัด

ที่ปรึกษา

อ.นพ.พีรศักดิ์ ฉอตระการกิจ
อ.นพ.ศิริชัย กำเนิดนิกตะ
สนับสนุนการพิมพ์โดย
คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล

พิมพ์ครั้งที่ 1

จำนวน 500 ฉบับ

พ.ศ. 2557

รหัสหน่วยงาน NS 03210025762

สงวนลิขสิทธิ์โดย พรบ.การพิมพ์ 2537

ภาวะบวมน้ำเหลือง (Lymphedema)

โครงการสอนสุขศึกษาในหอผู้ป่วย
ฝ่ายการพยาบาล โรงพยาบาลศิริราช